

Daphne

ÅRGÅNG 27:2 2016

Daphne

Utkommer med minst 2 nummer per år och ges ut av Botaniska Sällskapet i Stockholm i samarbete med Upplands Botaniska Förening.

REDAKTION

Redaktör Niina Sallmén
072-230 49 95
niina.sallmen@naturforetaget.se

Fackgranskare Thomas Karlsson
070-546 12 04
thomas.karlsson@nrm.se

Teknisk redaktör Lena Eliasson
070-651 25 27
lena@grafiskaspranget.se

BOTANISKA SÄLLSKAPET I STOCKHOLM

c/o Henry Gudmundson
Önskegången 71
135 54 Tyresö

E-post: info@bsis.org
Hemsida: www.bsis.org
Plusgiro: 196094-7
Ordinarie medlemsavgift 2017: 175 kr

UPPLANDS BOTANISKA FÖRENING

c/o ArtDatabanken SLU
Box 7007
750 07 Uppsala
E-post: upplands.botaniska.forening@gmail.com
Hemsida: upplandsbotaniska.se
Plusgiro: 327956-9
Medlemsavgift 2017: 120 kr

PRENUMERATIONER

Daphne ingår i årsavgiften till resp. förening. Separata prenumerationer kostar 175 kr (2017) och administreras av Botaniska Sällskapet.

Adressändringar meddelas resp. förening via post eller e-post.

Vill du ha löpande information via e-post? Meddela då din e-postadress till resp. förening.

Årgång 27 nr 2 2016

ISSN 1101-5527

Rentryck AB, Tullinge

Bidrag till Daphne mottages tacksamt!

Manus skickas till redaktören via post eller e-post till niina.sallmen@naturforetaget.se

Instruktion till författare

Börja alltid manuskriptet med titeln på artikeln följt av namn på författaren/författarna. Artiklar som är längre än en Daphne-sida bör delas upp i stycken med under-rubriker. Vetenskapligt namn ska anges för varje art första gången den nämns i den löpande texten, men om texten kan upplevas svåräst på grund av många artnamn kan de vetenskapliga namnen istället samlas i en separat lista. I slutet av artikeln ska eventuell citerad litteratur samlas under rubriken "Litteratur". Gör eventuella tabeller eller uppställningar med hjälp av tabulatorer (ej mellanslag) mellan kolumner. Vi ser gärna att artiklarna illustreras. Har du problem med lämplig illustration, ta kontakt med redaktionen i god tid så kan vi säkert hjälpa till.

Vi ser gärna att du skriver manuskript på dator i något ordbehandlingsprogram. Kontakta redaktionen om du inte kan leverera materialet i digital form.

Det redaktionella arbetet underlättas betydligt om vi får filen med manuskriptet via e-post eller USB-minne. Manuskript kan vara korta eller långa. Planerar du ett manuskript på mer än tio sidor – tag kontakt med redaktionen i god tid! Har du några frågor är du välkommen att höra av dig till redaktionen.

TACK!

Ordföranden har ordet:

IBLAND UPPLEVER MAN att man lär sig något nytt medan lärandet pågår (så var det för mig på Göran Wendts och Hans Øllgaards sandmaskroskurs i maj på Öland, liksom på Ulf Rydes kryppbjörnbärs-exkursion i september). Andra gånger upptäcker man det efteråt, när man inser att man ser världen med nya ögon.

Stefan Jansson berättade i oktober om hur träden vet att det är höst, och hur de monterar ner klorofyll och proteiner i löven för att återvinna kväve och andra dyrbarheter, som fraktas till stam och rötter. Det är då bladens gula och röda färgämnen blir synliga. Fast alen, som är sambo med kvävefixerande bakterien *Frankia*, skippar den och faller löven gröna. Vad som sätter igång höstflytten och hur fort den går varierar mellan arter. I år har jag kommit på mig med att observera löv mer än någonsin förr. Hur grannskapets ekar och lönnar gjorde sig av med sina löv i olika takt, och att flädern hade ynkliga blöta gröna bladtrasor kvar efter det stora snövädret en vecka in i november. Vad får en fläder att tro att det är dags att fälla löven? Vad gick fel i år?

Botaniska Sällskapet märker ett starkt sug efter att få komma ut, och att få veta vad det är man ser ute – vi märker det på att allt fler upptäcker och följer oss både på nätet och i verkligheten. Det känns inspirerande och hoppfullt! Vi är en liten förening, och på egen hand rår vi inte med allt vi vill fort nog. Programsamarbete bidrar till att vi kan erbjuda fler arrangemang – i år exempelvis *Mossornas dag* med Mossornas Vänner, som blev mycket lyckad.

Exploateringsstrycket i storstadsregionen är starkt. Dessutom degraderas naturvärden i onödan: ytor som behöver skötsel får växa igen, samtidigt som man tillåter slitage eller gör missriktade ingrepp i naturmark som alltid skött sig själv.

Desto roligare när det blir rätt. Fortfarande är vårt område ganska fantastiskt, med massor att upptäcka och massor att vårda och försvara. Under 2016 besöktes Brandalsund i Södertälje, ett av våra färskaste reservat, och Snedbacken i Sigtuna (som var välbetad och blomrik). I Tyresö har nyligen fyra nya naturreservat klubbats.

Kommunerna har dramatiskt olika förutsättningar, men få har tillräckliga resurser för naturvård. Där det finns pengar för skydd och vård kan resurser saknas för att kanalisera dem; så vill t.ex. miljöförvaltningen i Stockholm gärna ha tips om gräsmarker som behöver hävd; också ganska små plättar kan vara betydelsefulla för att en hävdberoende art ska kunna leva kvar i området.

Som amatörbotanister har vi all anledning att njuta av det vi hittar, hålla ett öga på vad som händer och försöka bistå myndigheter och politiker. Vi påverkar ofta mer än vi tror. Hur länge dröjer det innan det är självklart för kommuner, stadsdelar, institutioner och företag att tävla om och skryta med att ha mest närnatur, flest arter, de mest artrika skolgårdarna, de artkunnigaste eleverna och de tystaste naturreservaten?

Magdalena Agestam
ordförande BSIS

Deadline

för manus till
nästa *Daphne* är
22 februari 2017!

Bild: Elin Jonsson

	ART-FAMILJ KROSSAD		REINE CLAUDE- PLOWMON	GLABRA NICKEL	BÄ- RANDE BALKAR	739 TRJFT
MÅLL- SLÄK- TING						BJÖRK- FRUKT
NOT- BLOM- STRET				GÖRS EKA	LINJE STÖ- STJÄRNA	
HOPPSAN BELLIS- SIWIUS						
BLIR MOGEN AV MÖGEL						LINVAR HÄLT GRÄSEN
UT- MÄRKER HYBRID	KARL CHELI- DONIUM					
				REM- TYG		
KORA	?		TILL- STÄLL- NING	YT- MATT	UNDER ANDER- ART	
SÅGA NEJ						
BINDA		ZEA SÖMN- SJKUA	SVAMP- SJK- DOM	KAN TA SLUT SMITT- ÄMNE	TAL EJ GLUTEN E. KR.	ETT
LIN- PRO- DUKT					HJÄLP I AFFÄR GENUS	DUBBEL- NOLL
			GUPPY ÄR EN ASSI- STERÄT			LEJON SOM NÄMNT GRÖD- DJUR
GÖRA OST			SMAFÄGEL SNOBBIG SLYNGEL	HOLME ENERGI	TA DNA- PROV	GROVT BROTT
SOM VÄR- KRAKEN					AN- GÄENDE	BÄGE RÄV- GRYT
ÄR FNÄS- LAVAR				SORT	A ARBÖRE- SCENS	SÅS STRÅ MED LIE
URAN	RISVIN LURVIG TAGGIG			VINGAT KRYP	STRÄNG- INSTRU- MENTET	SOLENO- SIS MEN EJ KLOCKA VMISG
LOCKAR POLL- NATOR				SKRAD- DAR- MATT		GJORDE LEJON- GAPEN
LÄTT- METALL		KLOCKA	METER DONERA	HAR RÖD VED KÄMPAR OM SEGER		
NIDUS- AVIS						
TVÄTT						
GLYKE- MISKT INDEX		MARK MAN HAR	TENN	STOR FÄGEL		
UPPSATS- BOKEN STÄMMVA						
		GJORDE GÖKEN VANDRA		TILL- RÄCK- LIGT SIVABEL-A		
EFTER M BEGON 365 DYGN				CERIUM		
			STOR	SÄVEN- BOM		
						Fotos: IDA TRJFT

Borsttåg på Högsta berget

EN HET SOMMARDAG; ledig, och i behov av svalka ... vad vore bättre än att göra som sydlänningarna – ge sig upp i bergen? Dock är länet ganska låglänt; men, Tornberget är nästan 111 m över havet, så det får duga ...

Så, bussar till Tungalsta i Västerhaninge sn, Södermanland; vandring norrut på Nynäsleden. Sjön Vedan bjöd på tranor och brunstarr *Carex acutiformis*; gulröd blombock älskar blommorna av strätta *Angelica sylvestris*, liksom jätteparasitflugor och vanlig geting (bålgetingen blev däremot bortkörd) ...

Över Södertäljevägen går stigen uppför ... Plötsligt börjar det dyka upp svamp! Vad gör mandelriskan här?

Liten rast, vid Tornbergasjön, med sin fina mosse ...

Och, på högsta punkten, mitt på stigen, står där två grova tuvor. Styva, mörkgröna blad vid basen, och kraftiga, typiska blomvippor ... En gammal bekant från barndomens somrar i sydvästra Småland ... på en stig, genom mossarna, där Farfars bror Carl-Johan idkade mossodling och svedjebbruk på 1910-talet (han återvände från Nordamerika, och började bruka jorden ...) Men, hur kom den hit? Spridd, av vandrankängor? Ja, det får man väl aldrig veta ... Men, Naturen är aldrig statisk, och människan är bara en av många spridningskällor ...

Sedan, ned till Paradiset; som friluftsområdet i Huddinge heter ...

Henry Gudmundson 28 juli 2016

Redaktionens kommentar

Borsttåg *Juncus squarrosus* är inte tidigare funnen i Södermanland. Den är utpräglad västlig i Sverige – gränsen för mer sammanhängande förekomst går från mellersta Bohuslän och norra Västergötland söderut genom centrala Småland till västligaste Blekinge. Lokaler i västra Jämtland hänger ihop med den norska utbredningen. – Från ett par kulturspridda lokaler i norra Uppland och Gästrikland är den nu troligen försvunnen.

Välkommen på årsmöte i Botaniska Sällskapet torsdag 16 februari 2017!

Då väljs styrelse och revisorer för ett år. Vet du någon som vill bidra/påverka mer i föreningen (du själv eller någon annan, som vald funktionär eller på annat sätt): kontakta valberedningen (valberedning@bsis.org) som i år består av Ida Trift (sammankallande; 076-118 46 22), Rolf Wahlström och Hans Terelius.

Lindar

PATRIK ENGSTRÖM TEXT & BILD

FÖR TIO ÅR sedan såg jag bara lind. Samtliga lindar var skogslind *Tilia cordata* och jag hade inte en tanke på att det skulle kunna finnas någon annan art på Mälardalen.

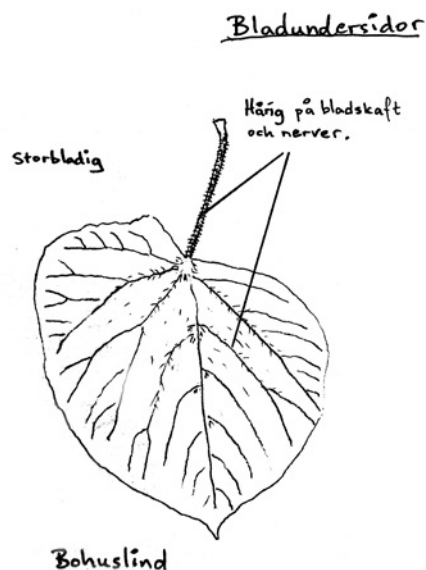
Några år senare upptäckte jag en storbladig lind med håriga bladskäft vid stenbrottet i Stenhamra. Jag fick den bekräftad som bohuslind *Tilia platyphyllos* och började läsa på om arten. Så småningom hade jag sett bohuslind på mer än fem olika platser inom kommunen och på än fler ställen i andra delar av landet. Nu kände jag mig bekväm med att skilja skogslind och bohuslind åt.

Men varför hade inte alla skogslindar bruna hårtofsar i nervvinklarna på bladets undersida och varför såg en del blad så annorlunda ut i storlek och form? Det skulle visa sig att många av de skogslindar jag sett planterade i själva verket var hybriden skogslind $\times$ bohuslind *Tilia $\times$ europaea*. Den har fått det svenska namnet parklind vilket utmärkt beskriver att det handlar om ett planterat träd som ofta förekommer i parker.

Så nu tio år senare ser jag tre olika lindar, även om jag fortfarande kan tycka det är svårt att skilja parklind från skogslind.

Bohuslind *Tilia platyphyllos*.

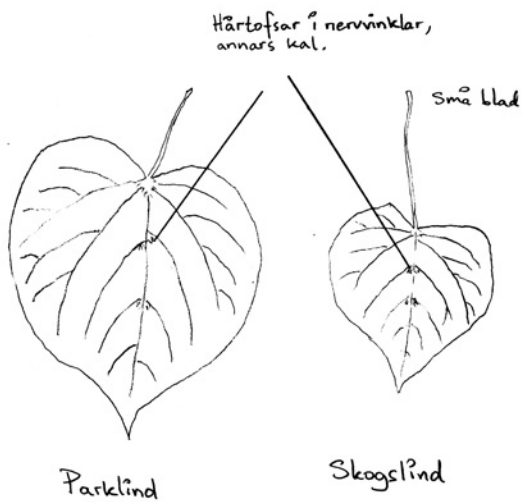
Parklind eller skogslind?
Ibland är lindar svåra att
artbestämma.

Parklind *Tilia xeuropaea*.

Skogslind *Tilia cordata* (både över och
under).

Floraväktarresor 2016

Stockholms södra skärgård

JAN ANDERSSON, SAMORDNARE FÖR
FLORAVÄKTERIET I STOCKHOLMS LÄN

Floraväktare vid Västergården,
Ornö, 2016 (från vänster):

Bengt Hellman
Göran Frisk
Linda Irebrand
Kristina Frisk
Henry Gudmundson
Bo Ljungberg
Karin Bergendal
Ann Sjölander
Solveig Raaschou
Eva Grönlund
Bo Reichenberg
Rolf Wahlström
Lillebil Nordén (framför Rolf)
Yolanda Karlsson

Ej med på fotot är Jan
Andersson som fotograferar
och Kerstin Frostberg som
letar ogräs i Västergårdens
hönsgård.

FLORAVÄKTARRESAN I STOCKHOLMS län under 2016 ägde rum
den 11–12 juni. Dessutom gjordes en extra bonusresa den 26 juni.
Alla resorna gick till södra skärgården eller det närmaste fastlandet.

Ornö

Den 11 juni ägnades åt Ornö som är Stockholms södra skärgårds största ö. Vi var 16 deltagare som tog bilfärjan från Dalarö och körde i land vid Hässelmara på Ornö. Vädret var hyfsat, växlande molnighet, men det kom några regnstänk då och då. Någon kilometer ifrån färjeläget besökte vi en av Stockholms läns få lokaler för vittätel *Aira caryophyllea* ett litet ettårigt gräs som påminner om en miniatyr av krustätel *Avenella flexuosa*: den är bara 1–2 dm hög. Den växte ganska rikligt längs kanten av en liten grusväg och vi noterade ca 200 strån utefter en fem meters sträcka. Vittätel finns sällsynt i södra Sverige och den har sin nordgräns i Stockholmstrakten. Arten är rödlistad som VU, sårbar.

Näst på tur under resan stod toppjungfrulin, *Polygala comosa*, som observerats vid Sundby på Ornö:s södra del, senast 2007. Trots idogt letande i torrbackarna och vägkanterna hittade vi den inte, antingen på

grund av ändrad markanvändning eller helt enkelt på torkan som varit. Det finns också en säkrare lokal vid sydligaste Ornö, Varnö Ängsholmen, men det var alltför omständligt att ta sig ner dit. Författaren gjorde någon dryg vecka senare (23 juni) en separat resa dit med cykel och observerade då toppjungfrulin i ett tiotal exemplar.

Slutligen tog vi oss norrut upp till Västergården några km söder om Hässelmara. Här besökte vi de ganska vidsträckta, fint hävdade ängsmarkerna kring gården och noterade arter som kattfot *Antennaria dioica*. Egentligen letade vi efter kvällsmaskros *Taraxacum praestans*, som senast rapporterats därifrån 2005, men denna återfanns ej. Avslutningsvis tyckte vi att gårdsområdet såg spännande ut med bl a frigående höns. Vi gjorde ett blyxtbesök i hönsgården och hittade åker rättika *Raphanus raphanistrum*, blåmålla *Oxybasis glauca* och stillfrö *Descurainia sophia*. Åker rättikan som är en VU-art resulterade i en ny floraväktarlokal.

Vi körde därefter tillbaka till färjeläget och medan vi väntade på färjan exkurerades det flitigt längs havsstranden. Bl a hittades svartkavle *Alopecurus arundinaceus* och strandkvanne *Angelica archangelica* subsp. *littoralis*. Efter Ornö-besöket gjorde några av oss en kvällsexkursion till Tyresta där Henry Gudmundson visade oss en rik lokal för åkerkulla *Anthemis arvensis* i en åkerkant. Pedagogiskt nog växte den tillsammans med förväxlingsarterna kamomill *Matricaria chamomilla* och baldersbrå *Tripleurospermum inodorum*. Vi kunde då konstatera att de skilde sig markant åt. Åkerkullan hade något bredare bladflikar jämfört med de övriga arterna. Detta lämpar sig som en bra fältkaraktär efter lite övning. Dessutom den klassiska karaktären: om man petar sönder en korg, så har åkerkullan små lansettlika fjäll mellan diskblommorna, vilket de andra arterna saknar.

Oaxen och Tullgarn

Den 12 juni ägnades åt den lilla kalkön Oaxen belägen i Himmersfjärden på Mörkö's östra sida, samt åt några lokaler kring Tullgarn. Vi var 15 personer som njöt av solskenet och värmen.

Oaxen nåddes via en linfärja från Mörkö. Medan vi väntade på färjan inventerade vi vändplanen som utformats som en liten rondell som visade sig vara en fantastiskt fin torrbacke där vi snabbt noterade ca fyrtio arter, bl a fältmalört *Artemisia campestris* och jordklöver *Trifolium campestre*. Den senare ser ut att vara på spridning i Stockholms-området söderifrån.

Väl framme på Oaxen betraktade vi det säregna igenväxande industrilandskapet som under lång tid dominerats av kalkbrytning, och som upphörde 1974. Kring mynningen av en bergtunnel hittades stora mängder stenfrö *Lithospermum officinale*, en rödlistad art (NT). På andra sidan tunneln bredde ett stort flackt område ut sig, där man tidigare haft kalkbrytning. Här hittades ett stort bestånd av

Slätterfibbla, korg (ovan) och bladrosett (nedan). Oaxen.

Stenfrö, Oaxen.

Månlsåbräken, Oaxen.

Kalkhällar, Nedergårdsö.

månlsåbräken *Botrychium lunaria*, en NT-art som ivrigt fotades från alla vinklar. Den dök sedan upp här och där under den fortsatta vandringen på kalkberget mot den norra udden, och såg ut att ha ett bra år.

Området kring norra udden, som inte har exploaterats, förde tankarna till Gotlands örtrika glesa skogar och torrängar på kalk. Vid udden noterades bl a backtimjan *Thymus serpyllum* och rosettjungfrulin *Polygala amarella*. På vägen tillbaka noterades en massförekomst av slätterfibbla *Hypochaeris maculata* längs stigen. Totalt hittades ca 350 bladrossetter varav några hade korgar (i knopp).

Efter att ha tagit färjan tillbaka till Mörkö och kört vidare besökte vi några lokaler i Tullgarnsområdet. Vid Bryggudden vid Tullgarns slott besöktes en gammal lokal för rutlsåbräken *Botrychium matricariifolium*, dock utan något fynd. Lokalen som är ett gammalt hållkar har successivt torkat ut och växt igen med gräs mm, och behöver någon skötselåtgärd. Växten rapporterades senast därifrån 2014. Avslutningsvis besökte vi en ny lokal för ryl *Chimaphila umbellata* i gammelskogen vid Sörsjön. På flera ställen i skogen observerades dessutom blad av knärot *Goodyera repens* och blommande grönpyrolo *Pyrola chlorantha*. Vi kände nu efter två händelsefyllda dagar att detta var en bra start till en sommar med mycket floraväkteri.

Nedergårdsö

Resan till Nedergårdsö gjordes den 26 juni och samlade sex deltagare. Nedergårdsö är en liten ö som ligger utanför Ornö och som har områden av urkalksten med rik växtlighet. Huvudmålet var att floraväkta dvärglåsbräken *Botrychium simplex*. Vädret var regnigt men med regnställ och stövlar spelade det inte så stor roll. Medan vi väntade på att båttaxin skulle avgå från Gålö tittade vi på ryl som växer på flera ställen i tallskogen både väster och öster om båthamnen.

Väl framme vid Nedergårdsö tog vi oss efter viss möda fram till området nära stranden som hyser en lokal för rutlsåbräken *Botrychium matricariifolium*. Trots mycket letande och klafsande i alla vattenpölar

Sumpskog med spindelblomster, Nedergårdsö.

som bildats hittades den inte. Den observerades senast 2015, så orsaken är troligen den torka som varit veckorna innan, något som var svårt att föreställa sig under dagens regn och blöta. Däremot såg vi månlåsbräken *B. lunaria* på många ställen i området.

Vi tog oss därefter upp på bergsryggen för att floraväkta toppjungfrulin, som räknades till ca 40 plantor, att jämföra med de 280 som inräknades 2015. Troligen är återigen torkan orsaken. Andra arter som noterades var överblommad Sankt Pers nycklar *Orchis mascula* och Adam och Eva *Dactylorhiza sambucina* samt blommande backtimjan *Thymus serpyllum* och korskoval *Melampyrum cristatum*. Medan vi intog vår matsäck passerade en flock med storspov på omkring femtio fåglar ovanför oss, ivrigt utövande sitt karakteristiska läte, och det gav oss den rätta vildmarksstämningen i det regndisiga öppna landskapet. Vi besökte även sumpskogen nere i dalsänkan där spindelblomster *Neottia cordata* observerades på flera ställen.

Avslutningsvis gav vi oss till lokalen för dvärglåsbräken, en sluttande berghäll nära havet. Den återfanns dock ej detta år, och orsaken var nog torkan igen. Förra året gav ett rekordresultat med 11 plantor. Medan vi väntade på att båten skulle ta oss tillbaka till Gålö inventerade vi havsstranden och noterade ett stort bestånd av gultätel *Deschampsia bottnica*, bland mycket annat.

Åter på fastlandet vid Gålö gjorde vi ett kort stopp vid gården Stegsholm där åkerkulla betraktades i en åkerkant. Även åkerkullan verkade ha ett bra år i år med minst två nya lokaler på Södertörn. Vi var alla nöjda efter en härlig dag och längtade nu mest efter att få torka upp hemma, efter vad vi tyckte var ett väl förrättat värv.

Alla tre dagarnas observationer finns dokumenterade i Artportalen.

UBFs exkursion till Hållnäs

11 juni 2016

INGVAR SUNDH

Dvärglummer.

Exkursionsdeltagarna går längs skogsvägen.

ETT DUSSIN MYCKET förväntansfulla botanister i alla åldrar samlades på förmiddagen vid Hållnäs kyrka. Tyvärr kunde inte den största experten på floran i Hållnäs, Lena Jonsell, vara med och guida den här dagen. Men tack vare det fina informationsmaterial hon sammanställt och delat med sig av inför exkursionen hade vi bara att läsa, välja och vraka.

Vi inledde på en öppen, vacker havsstrandäng i Draget nedanför Klungsten. Nu skingrades också molnen och solen värmde gott. Vi observerade bl a ängsnycklar, ängsruta, ormtunga och rikligt av myskgräs och gökblomster. Den sistnämnda var inte i blom än och vi tänkte att ängen nog är ännu vassare ett par veckor senare.

Nästa nedslag gjordes vid en skogsväg nära Göksnåre, där första aktiviteten var att inta medhavd lunch. Lätt och bekvämt kunde vi sedan strosande längs skogsvägen njuta av en synnerligen rik, kalkgynnad flora på vägen och dess kanter. Majviva, brudsporre, klubbstarr, dvärglummer, hårstarr, axag och flugblomster var bara några av alla arter vi glädde oss åt.

Guckusko (t.v.) och
flugblomster (t.h.).

Transporten var sedan kort till en liten slåtteräng i Göksnåre, men med väldigt fin flora. Här noterades bl a toppklocka, skogsklocka, backklöver, backsmörblomma, klasefibbla, ängsskära, natt och dag och månlåsbräken. I diket norr om vägen studerades hartmansstarr. Vi avslutade sedan dagens gemensamma aktiviteter med promenader i kalkbarrskogen kring Fårholm, norr om Göksnåre. Det är inte ofta man har möjlighet att se så rikligt med blommande guckusko som där och då!

Efter återgång till bilarna tackade alla Emil Nilsson för den fina organisationen av en dag med bländande både väder och botanik.

Omnämnda arter

Axag *Schoenus ferrugineus*

Backklöver *Trifolium montanum*

Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemos*

Brudsporre *Gymnadenia conopsea*

Dvärglummer *Selaginella selaginoides*

Flugblomster *Ophrys insectifera*

Guckusko *Cypripedium calceolus*

Gökblomster *Lynchnis flos-cuculi*

Hartmansstarr *Carex hartmanii*

Hårstarr *Carex capillaris*

Klasefibbla *Crepis praemorsa*

Klubbstarr *Carex buxbaumii*

Majviva *Primula farinosa*

Myskgräs *Hierochloë* sp.

Månlåsbräken *Botrychium lunaria*

Natt och dag *Melampyrum nemorosum*

Ormtunga *Ophioglossum vulgatum*

Skogsklocka *Campanula cervicaria*

Toppklocka *Campanula glomerata*

Ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata*

Ängsruta *Thalictrum flavum*

Ängsskära *Serratula tinctoria*

En frodig bäckravin i Uppsala län

ANNELI SANDSTRÖM TEXT

UPPSALA LÄN ÄR väldigt platt. Även om jag har härkomst från Norrbotten håller nog även inbitna Uppsalabor med mig. Därför var det extra kul när UBF valde att göra en sommarexkursion i ravinmiljön i Hårsbäcksdalens naturreservat. Läsaren kan dock notera att det krävdes en resa till forna Västmanlands län (Heby kommun) för att få till en exkursion med någon höjdnivåskillnad att tala om.

Hårsbäcksdalens naturreservat utgör 30 ha och sträcker sig i nord-sydlig riktning längs Örsundaån. Under årens gång har Örsundaån grävt sig djupare och djupare ned i Enköpingsåsen. Idag har bäcken format en 20 m djup ravin och hela området kallas för Hårsbäcksdalen. Bäckmiljön med den slingrande bäcken och ravinslutningarna är oerhört intressanta ur både biologisk och kulturell synpunkt. Vegetationen är mycket frodig och har ett djungelliknande utseende med grova och utbredda lövträd, gamla spärrgreniga barträd, död ved i alla dess former, täckande mossfällar och nästan meterhöga örter. Att stigar och skyltar inom naturreservatet börjar vara i äldre skick bidrar till intrycket av att man vandrar i en vildmark som endast sällan har besök av människor.

Hårsbäcksdalens naturreservat utgörs av en frodig bäckravin längs Örsundaån.

FOTO: ANNELI SANDSTRÖM

Områdets kulturella värden vittnar annorlunda. Fyndplatser av skärvtsten och stenyxor samt den hålväg som sträcker sig längs Hårsbäcksdalen visar att människor har vistats och färdats i området under flera århundraden. Inom naturreservatet kan man även se ruiner från en kvarn med tillhörande fördämningsvallar och såganläggning.

UBFs excursion i Hårsbäcksdalen ägde rum den 4 juni 2016, excursionsledare var Mora Aronsson. Excursionen började i den norra delen av naturreservatet. Svart trolldruva *Actaea spicata*, måbär *Ribes alpinum*, getrams *Polygonatum odoratum*, springkorn *Impatiens noli-tangere*, vårärt *Lathyrus vernus*, tibast *Daphne mezereum*, ormbär *Paris quadrifolia*, blåsippa *Hepatica nobilis*, vispstarr *Carex digitata* och skogsvicker *Vicia sylvatica* är bara några av de växter som visar på områdets unika kvaliteter i form av näringsrika lätta jordar, högt pH och rörligt markvatten. Om artlistan inte räcker till kan man också skärskåda omfattningen och växtsättet hos respektive art. Aldrig har jag sett så höga och yviga exemplar av svart trolldruva! Beskrivande ord som högresta, frodiga, utbredda, yviga, rikliga, täckande m.m. är högst aktuella för alla växter – även för en annars liten och näpen växt som vispstarr.

Av särskilt intresse när vi rörde oss i den norra delen var att återfinna en lokal med storgröe *Poa remota*. Storgröe har en särskild egenkap gemensam med trattkantareller – när man till slut hittar en upptäcker man snart ett hav av dem! Dock var det inte aktuellt att räkna antalet storgröe – för det krävs ett senare besök då vipporna är utslagna.

Under vandringen passerade vi täta hassellundar där buketterna bildade gröna grenvalv samt stora ljusgröna bestånd av strutbräken *Matteuccia struthiopteris* som kantade vattendraget.

I södra delen av naturreservatet öppnade sig skogen och vi kom ut på en öppen äng, kallad Festplatsen. Platsen nyttjas även i nutid av lokala föreningar. Ängen blev en utmärkt plats för en fikapaus. Sedan var det dags att söka reda på en särskild floraväktarart – frösöstarr *Carex pediformis*. I Sverige växer arten i huvudsak i Jämtland men har några få spridda förekomster i Mellansverige. Arten är värmekrävande och kalkgynnad och verkar påverkas negativt av ökad beskuggning och igenväxning (Ericsson 2006). Frösöstarrs begränsade och fragmenterade förekomst i Sverige i kombination med att arten verkar minska har lett till att frösöstarren har klassificerats som Sårbar (VU) på den svenska rödlistan (Artdatabanken 2015). I Hårsbäcksdalen växer frösöstarren bara ett tiotal meter från där vi hade suttit – lokalen sträcker sig i kantzonen mellan skog och äng, 2–3 m ut på ängen från brynet och ungefär lika långt in i skogen. Dessutom sträcker sig lokalen även i sydöstlig riktning mot utedasset men här finns bara ett mindre antal exemplar. Totalt räknade vi till 983 strån. I Artportalen (2016-09-14) är den noterad från lokalen vid två tillfällen – 1963 och 2002 – medan den inte blev återfunnen 2011. Extra kul att vi kunde bidra med att åter sätta frösöstarren på kartan och den här gången med en inräkning.

Referenser

- Artdatabanken 2015: Rödlistade arter i Sverige 2015. Artdatabanken SLU, Uppsala.
Ericsson, S. 2006: Artfaktablad – Frösöstarr. Artdatabanken SLU, Uppsala.

Frösöstarr *Carex pediformis*, en floraväktarart som är bedömd till Sårbar på den svenska rödlistan.

FOTO: MORA ARONSSON

Floraväktarexkursion till Bastlagnö

KERSTIN FROSTBERG TEXT OCH BILD

Ärtvicker.

DEN 10 JULI i år for fem förväntansfulla floraväktare till Bastlagnö (betoning på andra stavelsen!). Det var Mora Aronsson, Niklas Lönnell, Jan Andersson, Sebastian Sundberg och undertecknad.

Överresan med båt från Svanvik i sydligaste Trögden tar någon kvart. Bastlagnö är en mälärö i Enköpings kommun; den är obebyggd, sporadiskt betad, skogbevuxen, rombformad, och ca 1 × 2 km. Vi såg under resan en fiskgjuse lyfta från sin botall vid ön Röllingens strand. Väl på Bastlagnö tog vi en upptrampad stig, följd av litet obanad skog. Så var vi framme hos ärtvickern, målet för dagen. För mig ett återseende efter fem år, Bastlagnö var nämligen "efterrätt" vid SBF:s botanikdagar 2011.

Ärtvicker *Vicia pisiformis*

Ärtvicker är långvuxen, stjälkarna kan bli ett par meter, och den klänger i närstående växter. Den är flerårig med stationär jordstam. Antalet skott varierar mellan åren. Att beräkna individantal skulle kräva drastiska ingrepp i bestånden, varför skotten istället räknas. Ofta finns delbestånd på så stort avstånd att de måste vara fröförökade, exempelvis på Bastlagnö med fyra dellokaler år 2011. De aktuella lokalerna söderöver innehåller mellan ett och tusentals skott. Färingsö, Ekerö kommun, har Upplands andra kanske spontana lokal. Dit är det omkring 2 mil fågelvägen från Bastlagnö.

Ärtvicker har troligen alltid varit sällsynt i Norden. Trenden är vikande, förmodligen ända sedan 1800-talet (L. Gustafsson 1991), nu rödlistekategori EN. I Norden finns den, förutom i Uppland, från nordöstra Småland via Östergötland, Västergötland och Dalsland till inre Oslofjorden, nordgräns för spontan förekomst. Huvudutbredningen är Mellaneuropa, bort mot Ural. Förekomsterna har reliktkaraktär (Edqvist & Karlsson 2007). Enligt Artportalen har ungefär 17 sannolikt spontana förekomster rapporterats i landet de senaste tio åren, främst i Östergötland (något otydlig lokaldefinition). Lokalerna är otillgängliga, avsidet och "obrukbara" – klippor, stenskravel och liknande. Växten gillar mildt klimat och sällskap av ädla lövträd. Halvskugga krävs, bete tål den inte.

Fotnot

Halvön Trögden ligger verkligen vid sidan av allfarvägen, dvs E18, men är synnerligen besöksvärd. Mona och Ivans Fisk i Svanvik är helt klart värt en omväg. Här säljs mälärfisk, honung m.m, med självservice. Dessutom kan man leja båttransport. Förutom det tilltalande landskapet bjuder Trögden på bronsåldersristningar, naturreservat och slott. Och åtskilliga floraväktarlokalerna.

Bastlagnölokalerna

I Daphne nr 2 1999 berättar Gunnar Eriksson att veckholmsbon Barbro Jobacker år 1985 lade märke till den ovanliga ärtväxten, bestämde den med hjälp av Ursing och 1998 informerade en skeptisk Gunnar. År 1999 åkte de dit och räknade 65 skott. Han konstaterade också ett attrikt fält- och buskskikt med bl a luden johannesört *Hypericum hirsutum*, samt att den avverkade skogen troligen varit ganska klen på grund av det tunna jordtacket. 2003 besökte jag platsen med Gunnar. Då fanns utöver huvudförekomsten två skottgrupper.

En sentida etablering kan verka trolig. Hade den hamnat där för länge sedan "borde" den ha upptäckts, eller den "borde" inte ha överlevt skogsbetet i den allmänning som ön av hävd varit, eller

skogsbruk, brand etc. Å andra sidan har gläntan med stenhällarna, där huvudbeståndet växer, nog varit gles lövbevuxen och haft gynnsamt lokalklimat i hundratals år. Gunnar Eriksson menar att lokalen är spontan. Att man inte vet dess första ursprung får man väl acceptera.

Mora Aronsson och Sebastian Sundberg i gläntan där ärtvickern växer. Den röda väskan i övre vänstra hörnet markerar växtplatsen.

Årets räkning

Huvudförekomstens skott klättrade ivrigt i olika buskar, blommande och med påbörjade baljor. Direkt intagande är inte arten med sina gulbleka blommor men den ser smaklig ut, med kraftig, saftig grönska, lik odlade arter, enligt artnamnet. Den hopklängda massan av stjälkar är svårräknad men vi fick fram att huvudbeståndet innehöll 156 skott, medan två dellokaler i närliggande tallskog bestod av 40 resp. 12 skott. En delokal från 2011 eftersöktes noga men förgäves. Förmodligen grov nya plantor ibland i närheten men dör efter få år av ökad beskuggning. Kanske också markkemin blir ogynnsam under tallarna. Arten är ju en lundväxt och borde inte kunna spridas framgångsrikt i den växande barrskogen på nutidens Bastlagnö.

Återstoden av dagen

Öbesöket gick helt enligt plan. När vi kom i land hade vi ännu många timmar dagsljus kvar. Vi for till Dumdals ängar i Hjärsta, kalkrik hotspot för botanikintresserade. Bland tuvorna i det uttorkade kärret snubblade vi omkring en bra stund medan Sebastian hemtamt letade upp 27 blommande honungsblomster *Herminium monorchis* (enda kvarvarande lokalen i Uppland), samt kärrknipprot *Epipactis palustris*, hårstarr *Carex capillaris*, blåsäv *Schoenoplectus tabernaemontani* och plattsäv *Blysmus compressus*. Härligt! Dessutom såg vi lungrot *Blitum bonus-henricus*, bolmört *Hyoscyamus niger* och sträv kardvädd *Dipsacus strigosus* vid bilarna.

Litteratur

- Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007: *Smålands flora*. SBF-förlaget. Uppsala.
- Eriksson, G. 1999: Fynd av *Vicia pisiformis* i Uppland. *Daphne* 10(2): 36–37.
- Gustafsson, L. 1991: Ärtvicker, *Vicia pisiformis*, i Sverige. *Svensk Botanisk Tidskrift* 85: 21–32.

Nytt ljus över krypbjörnbären

THOMAS KARLSSON TEXT
ULF RYDE BILD

Blomma av hasselbjörnbär *Rubus wahlbergii*. De skrynkliga kronbladen är typiska för hela gruppen krypbjörnbär. I vecken vissnar de lätt och blir bruna.

Frukt av glandelbjörnbär *Rubus firmus*. Delfrukterna är matta hos alla krypbjörnbär. Hos de flesta stannar många delfrukter i utvecklingen, men hos glandelbjörnbär mognar nästan alla (på bilden syns bara en utvecklade delfrukt, högt upp, höger om mitten). Foderbladens långa röda glandelhår är också unika för glandelbjörnbär.

KRYPBJÖRNBÄREN ÄR BJÖRNBÄRSARTER som har uppkommit genom att andra björnbär har hybridiserat med blåhallon *Rubus caesius* eller hallon *R. idaeus*.

Liksom våra andra björnbär är krypbjörnbären apomiktiska, vilket innebär att fröplantor bara har anlag från moderplantan. Apomixi leder ofta till att det bildas ett stort antal arter som kan vara svåra att skilja (tänk på hökfibblor *Hieracium* och maskrosor *Taraxacum*!). Så är det också i *Rubus*: den svenska floran räknar 97 arter av björnbär. Av dem hör 57 till sektionen äkta björnbär *Rubus* sektion *Rubus* och 40 är krypbjörnbär *Rubus* sektion *Corylifolii*.

De svenska arterna av äkta björnbär är klart avgränsade och sedan länge välkända (utom ett antal arter från främmande land som tillkommit i sen tid). Krypbjörnbären, däremot, har ända tills nu betraktats som "hopplösa".

Ulf Ryde, till vardags kemist i Lund, har (i samarbete med molekylärt inriktade yrkesbotanister) rett ut många av svårigheterna inom krypbjörnbären. Ulf gästade BSIS i september 2016. Han berättade om de nya upptäckterna dels på en exkursion i södra Stockholm, ledd av Henry Gudmundson, dels på en innekväll där vi också fick prova på att själva bestämma krypbjörnbär.

Kännetecken på krypbjörnbär

Ulf visade skillnaderna mellan äkta björnbär och krypbjörnbär. Typiskt för krypbjörnbär är breda stipler, fårade skaft på småbladen, korta skaft på de nedersta sidosmåbladen, överlappande småblad, breda och skrynkliga kronblad, dålig fruktsättning och matta delfrukter – men allt stämmer inte alltid och man får inte låta en enda karaktär avgöra. I fält är det sällan någon tvekan: äkta björnbär ser prydliga ut, men krypbjörnbären ter sig "slarviga" med hopkörda, buckliga småblad, skrynkliga kronblad och (om hösten) dålig fruktsättning.

Växtsättet skiljer inte. Visserligen har alla krypbjörnbär liggande eller lågt bägväxande skott, men i bryn och mot gården kan de tvingas i höjden och vi såg hasselbjörnbär nå långt över två meter! Och många äkta björnbär har också "krypande" skott.

Spektakulära upptäckter

Under exkursionen såg vi alla krypbjörnbär som är kända från Stockholmstrakten. De är fem:

Glandelbjörnbär *Rubus firmus* och svenskt björnbär *R. suecicus* är lätta att känna igen på enkla karaktärer. Båda är mycket sällsynta och chanserna är inte stora att hitta en ny lokal för någon av dem.

Gyllenbjörnbär *Rubus aureolus*, hasselbjörnbär *R. wahlbergii* och spetsbjörnbär *R. gothicus* står däremot nära varann och dåligt utvecklade exemplar kan vara svårbestämda. De båda första är inte ovanliga i våra kuststrakter.

Spetsbjörnbäret upptäcktes under exkursionen som ny för Stockholmstrakten (i Enskede). Det är artens nordligaste kända lokal. Närmaste kända lokaler ligger vid Bråviken.

Allra mest intressant var ändå att få se gyllenbjörnbärets hybrider: hybriderna med hallon på två lokaler och hybriderna med blåhallon på en. Ulf kände igen hybriderna i fält och lyckades också få oss att förstå vad vi såg!

På alla tre platserna bildade hybriderna vidsträckt bestånd, troligen genom vegetativ spridning. Det fanns inte något annat björnbär på någon av lokalerna, så hybriderna har troligen inte uppstått på plats, utan genom att hybridfrö kommit dit, kanske transporterat av fågel.

Hybridfrekvensen i Stockholmstrakten skattades nog inte rättvist under exkursionen. Några av lokalerna hade valts för att Henry inte visste vilket björnbär som växte där. Men likväl kan man dra slutsatsen att hybrider mellan krypbjörnbär och hallon eller blåhallon inte är ovanliga. Det är samma resultat som Ulf Ryde och hans medarbetare Tomas Burén har kommit fram till i sina omfattande undersökningar i sydvästra respektive sydöstra Götaland.

Att hybrider med krypbjörnbär är en realitet, något man faktiskt finner i naturen, är en viktig upptäckt, och den är huvudorsaken till att den här texten blev skriven. Om man vill förstå sig på krypbjörnbärens så måste man kunna separera arterna från hybriderna. Kan man inte det, så riskerar man att få en helt tokig bild av hur arterna ser ut och det kan bli omöjligt att förstå hur de skiljer sig från varandra.

Hallonhybrider

Finns flera av följande egenskaper hos ett krypbjörnbär kan det vara en hybrid med hallon:

- skott med många nålformiga, lila eller röda taggar som kontrasterar starkt (om skottet är grönt)
- enstaka eller flera sjutaliga blad på årsskotten
- tät vit behåring på bladundersidorna
- fruktämnen och frukter starkt håriga
- purpursvarta frukter med tydlig hallonarom
- årsstam rund (ej kantig) i tvärsnitt

Dessa egenskaper uppträder dock inte alltid tillsammans: en hybridbuske har håriga frukter, en annan har i stället sjutaliga blad, osv. Hybriderna kan alltså se olika ut på olika platser.

Hybriderna tycks sällan ärvta den apomiktiska förmågan att bilda livsdugligt frö och är alltså inte några nya "småarter".

Hallonhybrider har ofta förväxlat med hallonbjörnbär *Rubus pruinosis*, som är en apomiktisk art med lokal utbredning i östra Småland. Uppgifter från Stockholmstrakten om denna art beror säkerligen på förväxling just med hallonhybrider.

Blåhallonhybrider

Finns flera av följande egenskaper hos ett krypbjörnbär bör man misstänka att det är en hybrid med blåhallon:

- rik och tidig fruktsättning
- frukt som omsluts av foderbladen
- breda stipler (> 2 mm)
- blådagig årsstam
- taggar många men små
- rikligt med glandler både på årsstammen och i blomställningen
- blomställning fåblommig
- foderblad med utdragen spets
- foder med både glandler och taggar
- blad tretaliga
- uddblad utdraget hjärtlika och grovtaggade.

Egenskaperna uppträder inte alltid tillsammans. Hybriderna kan alltså se olika ut på olika platser.

Även om fruktsättningen ofta är riklig hos blåhallonhybrider tycks det sällan bildas grobart frö. Hybriderna ärver alltså inte apomixin och är inte några nya "småarter".

***Rubus suecicus* – svenskt björnbär**

Svenskt björnbär är en östkustart. Den är rätt vanlig i Blekinge, Kalmar län och Östergötland med utposter i nordöstra Skåne och Sörmland.

Arten skiljer sig från alla de andra genom att uddsmåbladen på årsskottens blad är bredast ovanför mitten (nedanför mitten hos övriga). Taggar på stammen är mycket små och täta, och både blomskott och bladskott har glandelhår. Blommorna är varmt rosa.

***Rubus firmus* – glandelbjörnbär**

Glandelbjörnbäret har spridda lokaler i nordvästra Europa. I Sverige finns det bara på en vägbank i Sickla, dit det säkert kommit i sen tid.

Bland Stockholmstraktens krypbjörnbär är det ensamt om att ha tretaliga (inte femtaliga) blad på årsskotten. De långa, röda glandelhåren i blomställningen är också unika.

***Rubus aureolus* – gyllenbjörnbär**

Gyllenbjörnbär är det vanligaste krypbjörnbäret kring Stockholm och det når söderut till Kalmartrakten. En utpost finns vid Vänern.

Arten har blekrosa blommor och ganska ljus gröna blad (en "gyllene" färgton). Säkra skiljer man den från våra andra krypbjörnbär på att fruktämnena är rätt tätt långhåriga (förväxla inte med håren på blombotten – dessa syns mellan fruktämnena och finns hos många arter). Stiften är ofta svagt rosafärgade. Gyllenbjörnbär kan vara svår att skilja från de båda följande; fler skillnader anges under dessa.

***Rubus gothicus* – spetsbjörnbär**

Spetsbjörnbär är vittspridd och vanlig i södra Sveriges kusttrakter men här är den betydligt sällsyntare än gyllenbjörnbär *R. aureolus* (bara tre aktuella lokaler är kända från Sörmland).

Spetsbjörnbär skiljer sig från gyllenbjörnbär och hasselbjörnbär genom att årsskottens småblad är smala, att kanterna är grovt dubbelsågade och dessutom vågiga, och att bladundersidan är gleshårig och känns sträv. Uddsmåbladets bas är kilformig och dess spets är långt utdragen. Blommorna är svagt rosa i knopp men vita som utslagna, och fruktämnen är kala (håriga hos gyllenbjörnbär).

***Rubus wahlbergii* – hasselbjörnbär**

Arten är vittspridd och vanlig i södra Sveriges kusttrakter.

Hasselbjörnbär skiljer sig från gyllenbjörnbär *R. aureolus* och spetsbjörnbär *R. gothicus* på de mycket breda småbladen som delvis täcker varann; uddsmåbladet på årsskottens blad är ofta bredare än långt och har starkt hjärtlik bas. Vidare har bladen en tät, mjuk hårfilt på undersidan. Blommorna är rosa. Blomställningens taggar är kraftiga, har röd bas, och åtminstone några är starkt hakformiga (svaga, raka och enfärgade hos de båda andra).

Mer information

Lokaluppgifter för ovan nämnda fynd kan man få fram på Artportalen, och belägg finns på Riksmuseet. Bilderna i artikeln kommer från Ulf Rydes webbsida om krypbjörnbär:

http://signe.teokem.lu.se/~ulf/Rubus_html/

Den som vill gå vidare bör studera den! Där finns nycklar samt bilder och beskrivningar av alla svenska arter.

Nyköpingsfloran – målsnöret närmar sig

HANS RYDBERG TEXT & BILD

PROJEKTET NYKÖPINGS FLORA startade 2014 och var tänkt att avslutas efter tre år, alltså 2016. Nu är stunden kommen och hur har det då gått?

Inventerare

JAN = Jan Andersson
EGR = Eva Grusell
HGU = Henry Gudmundson
AHA = Anders Haglund
IHE = Irja Hedman
AJO = Anton Johansson
LKA = Lennart Karlén
BKA = Bo Karlsson
TKA = Thomas Karlsson och
Magdalena Agestam
SKI = Staffan och Anneli Kihl
HLE = Håkan Lernefalk
JMÖ = Johan Møllegård
HRY = Hans Rydberg
PSK = Per Skyllberg
HWE = Henrik Wegnelius
UZI = Ursula Zinko

Resultatet

Nyköpingsområdet, vilket motsvarar en dryg kvadratmil med Nyköpings tätort i centrum, delades in i 50 delområden, vilka har bokats och inventerats. Av dessa 50 delområden har 44 rapporterats i Artportalen, medan sex återstår att rapportera. Inventeringen är relativt täckande men insatserna varierar mellan olika delområden beroende på hur mycket tid inventerarna haft möjlighet att disponera men också hur stora, artrika och varierade delområdena har varit.

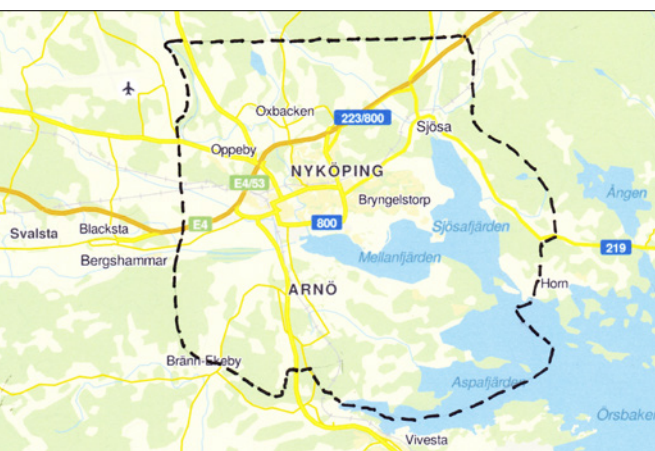
Det är 17 inventerare som bokat delområden och varit ansvariga för inventeringarna. Dessa är (i bokstavsordning) Jan Andersson, Gunilla Björkhem, Gunnar Björndahl, Susanna Bogiatzis, Sofia Fast, Eva Grusell, Monika Gustafsson, Irja Hedman, Lennart Karlén, Bo Karlsson, Thomas Karlsson, Staffan Kihl, Håkan Lernefalk, Hans Rydberg, Anders Sjödin, Per Skyllberg och Ursula Zinko. Förutom dessa har minst ett 40-tal personer medverkat vid inventeringarna eller varit flitiga besökare i området och rapporterat i Artportalen. Av de senare ska särskilt nämnas Henry Gudmundson och Anton Johansson.

Fram till 2014 hade 41 680 fynddata från området lagts in i Artportalen. Under inventeringsperioden 2014–2016 har ytterligare 36 500 poster lagts till. Detta gör sammanlagt 78 180 fynd. När allt är inrapporterat kommer vi att nå en bit över 80 000 fynd. Under perioden 1980 (starten av Sörmlands Flora) till utgången av 2013 hade 1 524

arter, underarter och hybrider rapporterats från området. Under inventeringsperioden har inte mindre än 200 nya arter tillkommit, varför vi nu är uppe i 1 723 arter. Om vi räknar med gamla fynd, och då inkluderas även adventivväxter från ruderatplatserna vid bl.a. hamnar och bomullsspinnerier, hamnar vi på omkring 2 000 taxa. Nyköpingsområdet upptar cirka 0,2 promille av den svenska landytan och på denna fläck har 50% av landets kärlväxter påträffats.

Områdets artrikedom beror på flera saker. Viktiga faktorer är det klimatiska läget vid kusten med många soltimmar per år, den stora biotopvariationen med kalkberg, torrängar, rikkärr, lundar, havs- och

Karta över Nyköpingsområdet.

sjöstränder, gårdar och tätortsmiljöer, de kalkrika markerna och en lång kontinuitet av bosättning och ständig tillgång till öppen jord för de många växter som kräver detta. Dessutom har området under lång tid varit intressant för botanister att besöka och det har bott personer här med starkt botaniskt intresse, exempelvis Carl Blom, Birger Pettersson och Erik Julin. De botaniskt rika miljöerna har också uppmärksammats av myndigheterna och i det undersökta området finns idag inte mindre än 8 naturreservat och 4 formellt oskyddade Natura 2000-områden.

Under inventeringen har gjorts åtskilliga intressanta fynd. Trots att området bitvis varit mycket välinventerat och dessutom inventerats för Sörmlandsfloran är det intressant att omkring 200 nya arter har upptäckts under 2014–16. Det motsvarar nästan 12% av artantalet. Frågan är om detta visar på att floran är på väg att förändras eller om inventeringen nu varit mer noggrann? En del av sanningen är säkerligen de mildare vintrarna vilket ökar överlevnadsmöjligheterna för arter som från trädgårdar och andra odlingar rymmer ut i naturen. En annan förändring är att tätorten expanderar kraftigt, inte minst på Arnölandet i sydost. Naturliga biotoper ersätts med människoskapade. Hittills har det nog varit ganska triviala naturtyper som fått stryka på foten men i en förlängning kan hotet mot mer artrika biotoper bli verklighet såvida de inte erbjudits skydd eller skötsel av något slag så att naturvärdena bevaras. De människoskapade biotoperna kan till en början vara artrika av ogräs eller andra pionjärer i växtvärlden, av vilka några är ganska ovanliga. Med tiden ersätts de här markerna av hårdgjorda ytor eller av bebyggelse, eller också besås de med gräsfrö och klipps så att de med tiden blir artfattiga och utarmade på biologisk variation.

Några intressanta fynd

Här följer nu ett litet urval av växter vi funnit under inventeringsperioden. Det finns även andra intressanta fynd men dessa måste säkerställas innan de kan publiceras.

Sjösakären är kända för sin flora av orkidéer och andra kalkgynnade växter. Flera av orkidéerna uppträder i hybridform, ofta svårtolkade. På bilden en ännu inte fastställd hybrid, möjligen en korsning mellan ängsnycklar, *Dactylorhiza incarnata* var. *incarnata* och skogsnycklar, *Dactylorhiza majalis* subsp. *fuchsii*.

Björshultstippen är mycket artrik och många intressanta växter har hittats här under åren. Här ett vackert bestånd av ekorkorn, *Hordeum jubatum*.

Sotigelknopp, *Sparganium erectum* subsp. *erectum* – Periodens kanotbrygga vid Nyköpingsån 2015 (HGU). Tidigare funnen vid Slottedammen (HRY och HGU).

Blekfryle, *Luzula pallescens* – 100 m V om Jonsvreten, Svärta sn 2014 (HRY). Tidigare fynd från Branthäll 1917 (E Asplund S).

Nålsäv, *Eleocharis acicularis* – 300 m NO om Branthäll 2015 (IHE). Ny för Nyköpingsområdet.

Vårtåtel, *Aira praecox* – Strandstuviken vid campingen 2016 (TKA). Arten troligen inkommen i sen tid med badfilter eller dylikt.

Sloklosta, *Bromus sitchensis* – Stora Kungsladugården 2016 (HRY, det. TKA). Växer på gårdsmark, ruderat, möjligen inkommen med transporter eller frömaterial. I Sörmland är arten främst känd från tippar.

Ogräsdudda, *Sorghum halepense* – Oppeby vid Regeringsvägen i västra änden 2016 (HRY). Funnen på ett 20-tal platser i Sverige, i Nyköping tidigare på Tullportsgatan 1995 (HRY S). Ogräsduddan växte vid Oppeby tillsammans med hönshirs *Echinochloa crus-galli*, hirs *Panicum miliaceum*, grå kavelhirs *Setaria glauca* (det. TKA) och kavelhirs *S. viridis*.

Gullhavre, *Trisetum flavescens* – Oppeby nära Nyköpingsån 2014 (UZI). Denna art verkar ha minskat i Sörmland men förbises möjligen

- vid inventeringar. I Nyköping tidigare funnen vid Sjösa skola på 1980-talet (S.-O. Jansson), därefter förgäves eftersökt.
- Gulreseda, *Reseda lutea* – Ryssbergens NR vid Dammkärrets skogsmatning 2016 (AJO). Arten är i området inte funnen sedan 1914, då vid Hållsta (C. Blom GB, LD, S).
- Marviol, *Cakile maritima* – Örstignäs vid havet 2014 (JAN). Växer på sandstranden vid Örstignäs, söder om själva badplatsen. Hör sannolikt till underarten baltisk marviol, subsp. *baltica*. Senast arten sågs i Nyköpingstrakten var vid hamnen 1859! Närmaste växtplats i Sörmland i nutid är Askö i Trosa skärgård.
- Grusnejlika, *Gypsophila muralis* – Oppeby vid Nyköpingsån 2014 (HWE). Arten är rödlistad som EN (starkt hotad), men den form som numera brukar spridas i tätorter är ursprungligen odlad och har en mörkare röd krona. Senast arten sågs i Nyköping var i Magniberg 1891 (H. Samzelius S och B. Thyselius LD).
- Lungrot, *Blitum bonus-henricus* – Åkerholme SV om Karlsbol 2015 (JMÖ). Arten har även rapporterats från Svansta 2014 (IHE) och på 1980-talet även från Bönsta (S.-O. Jansson).
- Paddfot, *Asperugo procumbens* – Söder om väg 52 vid Oppeby 2014 (BKA). Denna minskande art är tidigare funnen vid Stora Kungsladugården (H.-E. Wanntorp) och Gamla kyrkogården 1995 (HRY S).
- Hårgängel, *Galinsoga quadriradiata* – 500 m S om Spelhagen på Flädervägen – massvis i diken och vägslänter 2016 (HRY). Tidigare V. Kvarngatan i centrum 1984 (HRY) och 2016 (HRY) samt 220 m O om Nicolai kyrka (HRY) och Anderslund 2008 (HRY).
- Kärrfibbla, *Crepis paludosa* – 300 m NO om Linuddens NR, i fuktstråk 2015 (HRY) – ej tidigare känd från området.
- Stenfrö, *Lithospermum officinale* – Ållonbäck i vägbryn 2015 (HRY) tillsammans med nässelsnärja *Cuscuta europaea*. Stenfrö är tidigare funnen vid Stenbrogården 2008 (HRY), då 96 ex – men har inte setts där senare år, vilket är anmärkningsvärt. Nässelsnärjan har bara en tidigare lokal kring Nyköping, nämligen vid Djupvik på 1980-talet (LKA).
- Mellanhästsvans, *Hippuris × lanceolata* – Örstigshalvön – flerstädes (HRY, JAN). Ny för området, men belägg finns från Nyköpingsområdet sedan gammalt och bristen på uppgifter beror säkert på att arten tidigare inkluderades i hästsvans *H. vulgaris*.
- Korskovall, *Melampyrum cristatum* – Hagmark NNO om Myra 2015 (AHA) och Sjösa gård 2104 (IHE). Tidigare funnen på 1980-talet mellan Bönsta och Vallängen (S.-O. Jansson).
- Pukvete, *Melampyrum arvense* – 150 m SSO om Uddeby gård 2016 (EGR) och 600 m N om Skalkulla 2014 (SKI). Dessa sentida fynd är de första sedan 1862, då den sågs vid Harg (A. Bagge GB).
- Gulklint, *Centaurea macrocephala* – Strax N om Folkets Park 2015 (HGU). Arten är inte tidigare känd från området.
- Nickskära, *Bidens cernua* – Arten växte i strandkant vid Strandstuvikens badplats i kanten mot naturreservatet 2015 (HRY). Fyndet är det första i Nyköpingstrakten sedan 1906, då den blev funnen vid Asgropen (S. Lindgren S).

Grustag vid Stäk, växtplats för kärrknipprot, *Epipactis palustris*.

Rotfibblan, *Hypochaeris radicata*, är vanlig kring bebyggelsen på Arnö – ett nytt bostadsområde söder om Nyköping. I vissa gräsmarker förekommer den i rika bestånd. Arten har expanderat under senare år.

Vad händer nu?

När samtliga fynd från inventerade delområden rapporterats i Artportalen, vilket jag hoppas sker under hösten, kommer materialet att sammanställas och bli till grund för en artförteckning. Fynd efter 1 januari 2017 kommer inte att tas med i florán – med följande undantag:

- Riktigt sällsynta arter, nya för området eller rödlistade arter på nya lokaler.
- Arter som visat sig vara felbestämda efter kontroll. De läggs in med rätt namn.
- Apomiktiska arter eller växter på underarts- eller varietetsnivå, där ny kunskap bedöms värdefull.

Att skriva florán lär ta minst ett år. Det innebär att nästa växtsäsong 2017 kan användas till kvalitetsarbete. Osäkra fynd kan behöva kollas upp genom belägg. Sällsynta arter på gamla lokaler kan behöva återbesökas om så inte skett under inventeringsperioden. Säsongen kan med fördel även användas till fotografering och till att i fält beskriva en del av de besöksvärda naturområdena.

Hjälp behövs

Skrivarbetet kommer främst att ligga på mig men jag är självklart tacksam för all den hjälp jag kan få, dels med korrekturläsning av text, dels att bolla idéer kring själva publikationen, dess utseende och innehåll men också med bildmaterialet till boken. Hör av dig till mig om du vill vara bollplank eller granska text. Bokens volym och utförande bestäms till stor del av tillgängliga resurser. Medel kommer att sökas från olika håll till layoutarbete, tryckning, marknadsföring och distribution.

När det gäller illustrationer är jag tacksam för bilder på arter, fina botaniska områden och naturmiljöer. En önskelista på fotografier kommer så småningom.

När arbetet är klart och boken tryckt – en gissning är 2018 – kommer vi att ha en dokumentation av ett område som ur botanisk synvinkel är ett av de artrikaste och mest variationsrika tätortsnära landskap vi har på det svenska fastlandet. Dokumentationen kommer också bli en viktig bas för framtida jämförelser av ett landskap i förändring, runt en tätort som bara växer och växer.

Knoppar

FÖR NÅGRA ÅR sedan berättade jag i Daphne om Tranemålaspiran (Daphne 2010:2). Det var namnet på en säregen knopp av tysklönn *Acer pseudoplatanus*, som jag träffade på vid Tranemåla gård i Blekinge, och som inspirerade mig till en målning i botanisk tradition, men i olja.

Numera har jag min ateljé i Ånhammar i Stjärnhov, i det vackra Sörmland. Här är det nära till våra vanligaste löv- och barrträd, och jag fortsätter att se nära på träden och deras knoppar. Arternas variation kan vara mycket överraskande, och jag blir alltid extra glad när en lite mer ovanlig knopp dyker upp.

För ett par år sen råkade jag få se en sådan på en lågväxande liten ek, som mer liknade en buske – troligtvis bergesk *Quercus petraea*. Den färgrika knoppen, på väg att slå ut, inspirerade mig till måleri. Från den skiss jag då gjorde växer nu knoppen äntligen fram på en målning i stort format i min ateljé. Fotot här intill togs i arbetets slutskede – fortfarande var det dock åtskilliga timmar kvar tills målningen var helt klar.

Jag färdigställer just nu en bok (I evigheten knopps träden) med ett trettiotal av mina knoppmålningar, samt en avbildning av ett fossilt lönnlöv från Island, 11 miljoner år gammalt, som finns i Naturhistoriska riksmuseets paleobotaniska samlingar.

I mars 2017 blir det boksläpp, under vernissagen på en utställning i Kungsörs konstförenings regi. Där visar jag målningar och skulpturer av knoppar, och mina naturintresserade barn Åsa och Mats Andersson bidrar med makrofoton av detaljer hos mossor, andra växter och insekter (Mats) samt naturinspirerade akvareller, träsnitt och foton med poetiska inslag (Åsa).

Just i skrivande stund faller och snurrar gula asklöv så vackert, och alltid på olika sätt, ned mot marken.

Hösthälsningar
Sonja Birgitta Strömkvist

www.ateljefridhem.com

Mispeln som blev en kvitten

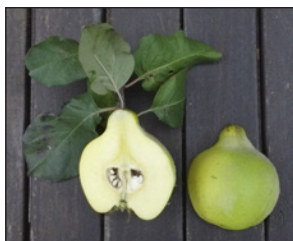
MATTIAS IWARSSON TEXT & FOTO

Sorter

I SKUD finns åtta sorter nämnda: *Cydonia oblonga* 'Darunok Onuku', 'Konstantinopeler', 'Kvitten A', 'Kvitten B', 'Kvitten C', 'Leskovacka', 'Wolgogradskaja Miagkoplodnaja' och 'Vranja'.

Sorterna 'Kvitten A', 'Kvitten B' och 'Kvitten C' är tidigt använda grundstammar för ympning eller okulering av päronsorter.

Odling av kvitten är mest aktuellt i den sydligaste delen av landet och på Gotland, zon I-II. Några sorter har hittats längre norrut och insamlats till POM, Programmet för odlad mångfald, SLU. De provodlas nu för utvärdering av odlingsvärde.

Den mogna päronformade kvittenfrukten som togs tillvara 2016-10-22. Frukten har delats och visar kärnrummen med många kärnor.

DET VAR ETT mycket förvånande fynd. Jag kom och cyklade på cykelbanan utmed Kungsängsleden i Uppsala och fick se en buske med gröna frukter. Mispel *Mespilus germanica* trodde jag och det fanns faktiskt flera små frukter. Se bild! Jag fattade inte riktigt varför den växte där men efter någon timme åkte jag tillbaka med en kamera och fotade.

Busken var meterhög och stod ganska tätt inpå (ca 40 cm från) stammen av en vitoxel *Sorbus aria*. Hela allén består av vanlig oxel *Sorbus intermedia* men det visade sig att de båda träden i änden av allén var vitoxlar och då började jag leta vid den andra vitoxeln. Där fanns ytterligare en meterhög buske och den växte 60 cm från den vitoxelns stam. Båda buskarna saknar tornar. Det finns inga rotskott direkt intill stammen vilket man kunde förvänta sig. Uppslag av ympunderlag brukar komma direkt från stambasen. Här är ett avstånd, ett underjordiskt sidoskott som vuxit upp till en buske.

Det var först i slutet av oktober då jag gjorde ett återbesök som chocken kom att jag tagit fel på buskens art! Den mogna frukten var gul (inte brun som mispel) och päronformad! Det var kvitten *Cydonia oblonga* som vitoxlarna ympats på. Kvitten är välkänd som ympunderlag för päron och har tydligen även använts för oxlar och rönnar.

Vid fyra andra vitoxelplanteringar i Uppsala som jag besökt sedan detta fynd gjordes, har det inte funnits några skott av ympunderlag, men några träd hade egna vitoxelskott från basen av stammen. Man kan uppmana läsare att kolla vitoxlar och andra arter av släktet *Sorbus* för att se om det finns fler ställen där det kommer upp ympunderlag.

Ympunderlag

Jag har förstått att det kan vara så att vitoxlarna har ympats på kvitten för att de inte skall växa och bli så stora. Sedan har ympunderlaget skjutit ett långt underjordiskt skott som kommit upp och växt till en meterhög buske. Busken har säkert funnits många år (allén planterades 1982) och båda kvittenbuskarna hade många döda stammar och grenar. Det är en dåligt hårdig art som alltså fryser tillbaka vissa år men i år blir det faktiskt mogen frukt på buskarna. Vi har ju haft flera kallvintrar de senaste åren, då delar av buskarna dött, men tydligen har delar ändå överlevt. De kan ha frusit ända ner till marken någon gång men kommit upp igen.

Ett riktigt lustigt fynd – med den vida avgränsning av begreppet vildväxande som numera används, t.ex. i Artportalen, kan även ympunderlag räknas. Arten har alltså kommit till Sverige med importerade trädplantor, alltså antagligen ympade utomlands. Det var sannolikt ett helt osynligt ympunderlag och Uppsala kommun blev

säkert lurade att vitoxeln stod på egen rot eller på ett mer hårdigt och lämpligt ympunderlag. Jag skulle tro att vitoxeln har fått egna rötter nu men träden är inte så jättestora utan passar ganska väl in med de övriga oxlarna.

Ett tidigare fynd gjordes av Henry Gudmundson vid Sockenvägen i Brännkyrka socken 2006 och rapporterades i Artportalen. Det rörde sig om ett ympunderlag till en rönn *Sorbus aucuparia*. Jag har också hittat en rad rönnar vid Eriksbergsskolan i Uppsala som alla är ympade på ett hagtorn *Crataegus* sp. som nu växer runt stammen på träden.

Utbredning och utseende

Arten kvitten har en utbredning (enligt SKUD) från Kaukasus till Centralasien och från norra Iran till sydöstra Arabiska halvön. Den beskrivs som en buske eller ett mindre träd (upp till 8 m högt) ofta rätt tätt förgrenad med kompakt krona. Unga grenar är mjukt grålodna av lösa flockiga hår liksom den unga frukten. Bladen, med helbräddad kant, är nästan runda på unga grenar men blir lansettlika på äldre grenar (5–11 cm långa), grålodna under. På unga grenar sitter två stipler vid basen av varje bladskäft. Stiplerna är avlånga och tydligt sågtandade. Bladskäft och bladnerv har ofta en violett färg. Blommorna är vita till rosa, 4–5 cm i diameter och de sitter enskilda, liksom hos mispel. De sågtandade foderflikarna är stora på den gula frukten. Den väldoftande äppelfrukten, som kan variera en hel del i formen, har massor av kärnor i fem kärnrum. Frukten mognar i oktober–november med syrlig smak. Den bör tillagas och kan användas för marmelad, gelé och sylt. Numera odlas kvitten mera sällan men det går att få tag på frön, och några plantskolor säljer buskar och träd.

Kvitten med frukter under vitoxel.

Läs mer:

- Aldén, B., Hjertson, M. & Ryman, S. 2012 och senare: Svensk Kulturväxtdatabas. <http://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/skud/vaxtnamn/>. Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Jansson, E. 2016: Programmet för odlad mångfald, POM. <<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/>> Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Widén, M. & Engstrand, L. 2011: Fruktlexikon. Studentlitteratur.

Botaniststafetten

Det började med en lunnefågel

MORA ARONSSON TEXT

Lunnefågel: Lunnefågel.

FOTO: MICHAEL RANSBURG, CREATIVE COMMONS, WWW.FLICKR.COM

DET FINNS NÄSTAN alltid en bakgrund eller orsak till att saker och ting blir på ett visst sätt. I mitt fall är det två personer och slutligen en lunnefågel som fick mig att ägna mig åt botanik. Visst var biologi ett av de roligare ämnena på högstadiet, även om kemi, matte och fysik var mina favoriter, men jag gillade att vara ute i naturen och gick med i scouterna i mellanstadiet, en scoutkår med egna kanoter och fjällvandringar m.m. På högstadiet blev jag, tillsammans med Klas Jaederfeldt, ledare för en grupp inom Järna scoutkår, och Klas som pysslade mycket med svamp introducerade diverse "överlevnadsexkursioner" som krävde en viss botanisk kunskap. Dessutom tyckte han att jag måste gå med i fältbiologerna, vilket jag gjorde när jag började gymnasiet i Södertälje. En av förgrundsgestalterna i Södertälje fältbiologer i mitten av 1970-talet var Erik "Lärka" Pettersson, som inte bara ägnade sig åt fågelskådning utan var intresserad av det mesta inklusive växter, så han gav mig den första lite djupare introduktionen till botaniken.

Fågelskådaren blir botanist

Men det som avgjorde att det blev botanik hände i slutet av 70-talet: Vi var några fältbiologer som skådade fågel på Lofoten och Værøy och en lunnefågel flög förbi på någon meters avstånd och jag utbrister, wow den har röda fötter, varvid de andra viker sig dubbla av skratt och nära nog faller ner från klippan vi satt och skådade från. Där och då bestämde jag mig för att min rödgröna färgblindhet i kombination med svårt att lära fågelläten inte gjorde mig värst lämpad för fågelskådning, utan det var växter jag skulle ägna mig åt.

När jag kom hem från Lofoten köpte jag Lids flora (som var den bästa på den tiden), ägnade hösten och vintern åt att begripa alla norska termer samt lära mig alla latinska namn (de norska fick jag på köpet). När sommaren kom försökte jag hitta och lära mig känna igen så många växter som möjligt, och så höll jag på några år tills jag insåg att jag nog skulle bli biolog och började plugga på universitet. Märkligt nog så blev det inte så mycket biologi i början utan mera geologi och jag fortsatte senare att kombinera botanik med paleoekologi (inom kvartärgeologin) och växtanalys (inom arkeologin).

Året efter jag börjat på universitetet var jag på mina första botanikdagar i Dalsland och på hemvägen fick jag lift med Nils Lundqvist, nybliven professor på Riksmuseet. Han undrade om jag inte skulle vilja jobba på timbasis i herbariet. Sagt och gjort, jag fick ett botaniskt extraknäck som jag hade i 10 år tills jag lämnade Stockholm. Jobbet på Riksmuseet och studierna runt om i Sverige på de flesta universiteterna gjorde att jag träffade de flesta aktiva botanister i Norden på 80-talet, både proffs och amatörer. En person som pushade mig att satsa på botaniken var Magnus Fries som satt på Riksmuseet och slutförde Erik Hulténs sista mastodontarbete, de nordiska växternas totalutbredning.

Föreningslivets vedermödor

Under andra halvan av 80-talet var det mycket som hände, inte minst genom floravårdens framväxt och alla landskapsflorainventeringar som dragit igång. I slutet av 80-talet blev jag invald i Botaniska Sällskapet i Stockholms styrelse, där jag efter ett år efterträdde Lars-Erik Liljelund som ordförande. Ett antal spännande år följde då jag bland annat läste igenom alla protokoll från föreningens bildande för mer än hundra år sedan och framåt, och hittade ett antal bortglömda donationer som numer delar ut pengar till botaniska projekt. Ett annat fynd var projektet Stockholmstraktens lavar, som i stort sett varit klart för publicering på 1960-talet, men som efter Torsten Hasselrots död föll i glömska. Ett projekt som Sällskapet lyckades avsluta och publicera under 90-talet. Dessutom var vi med och slutförde inventeringen i Sörmland, startade Upplandsfloraprojektet (som jag ägnade 20 år åt som distriktsledare och i redaktionsgruppen), samt anordnade botanikdagarna i Sörmland (ett så pass lyckat arrangemang så jag fick förnyat uppdrag som organisatör två år senare, se nedan). Under den här tiden blev jag även invald i SBF:s styrelse som vice ordförande under Roland Mobergs ordförandeskap. Det blev ett antal kreativa år där vi lade grunden till det som är SBF idag. Vi initierade naturvårdsarbetet i föreningen, startade kansliet och moderniserade SBT – (Svensk botanisk tidskrift).

Heltidsjobb som botanist

I början av 90-talet permanentades en försöksverksamhet på SLU i Uppsala som hette Databanken för hotade arter (numera ArtDatabanken) och jag blev mer eller mindre ombedd att söka en botanist-tjänst där. Och sedan januari 1992 jobbar jag på ArtDatabanken, från

Mora Aronsson under fjällvandringen 1977.
FOTO MIKAEL SUND

början som ansvarig för rödlistning av kärlväxter i Sverige samt att bygga upp den nystartade floraväktarverksamheten. Nuförtiden sysslar jag mest med olika internationella naturvårdsuppdrag inom EU, Arktiska Rådet, Planta Europa, m.m.

I januari 1995 gick Sverige med i EU och jag blev redan innan inblandad i arbetet att ta fram underlag för de arter och naturtyper som var listade i Habitatdirektivet samt att ta fram vilka arter och naturtyper som Sverige och Finland skulle kunna komplettera det väldigt mellaneuropeiska urvalet som rädde vid inträdet i Unionen. Ett arbete som pågick under ett antal år innan Sverige/Finland slutligen fick lägga till ett antal arter och naturtyper, men med väldigt specifika krav om att våra tillägg inte fick påverka processen i de andra EU-länderna. Sedan dess har jag jobbat som kunskapsresurs inom Habitatdirektivet, dels åt Sverige och sedan snart 10 år även åt EU kommissionen.

Kärleken till fjällfloran

En annan händelse som betytt mycket för min botanik är att under tiden som jag gjorde "lumpen" 1980 som vapenfri naturvårdare så reste jag nästan gratis med tåg och buss, och vid midsommar fick jag för mig att jag skulle åka upp till Abisko och titta på midnattssolen. Sagt och gjort, jag tog tåget norrut på fredag kväll och tillbringade nästa 24 timmar i Abisko innan jag tog tåget söderut igen och på den tiden hann jag både se midnattssolen och bli obotligt förälskad i fjällfloran. Jag återvände två gånger till under den sommaren och sedan minst en vecka varje sommar de kommande decennierna. Att lära sig fjällväxter var en ännu större utmaning eftersom det var en vecka att lära sig dem på och 51 veckor att glömma på. Jag minns lyckan när jag kom upp till fjällen och insåg att jag faktiskt kom ihåg vilka drabor som var vilka utan att behöva ta fram floran.

Andra gången jag fick arrangera botanikdagarna var 1994 då de hölls i Abisko. Det hade varit ett önskemål under många år med botanikdagar i fjällen, och trots att det var 120 platser, så fick vi tacka nej till mer än hälften av de som anmälde sig. På grund av det stora intresset startade vi året efter fjällbotanikkursen i Abisko, ett årligt evenemang fram till 2002. Sedan har vi hållit den med oregelbundna intervaller omväxlande i Abisko och Staloluokta i Padjelanta. Från att ha varit några få som kunnat våra fjällväxter, så är det idag några hundra som gått kurserna och som i sin tur sprider kunskapen om fjällfloran.

Växtkryssning som hobby

Även om jag inte haft några direkta förebilder eller mentorer inom botaniken, så är det två personer som jag träffat genom botaniken som betytt mycket för mitt eget botanikintresse. Dels Margareta Edqvist (koordinator för floraväxteriet och fd ordförande för SBF). Vi har exkurerat runt stora delar av Norden och varit varandras stöd och bollplank inom botaniken och floravården. Dels Stefan Ericsson (Umeå). Vi hade oräkneliga nattliga telefonsamtal och mejlkonversationer om stort och smått inom botaniken de senaste 25 åren. Tyvärr gick Stefan hastigt bort i januari 2015 och lämnade ett stort tomrum efter sig.

Fjällviveinventeringen på Unna Titer 2012. I förgrunden Tiina Laantee, Mora Aronsson och Bo Karlsson.

FOTO: THOMAS STRID

Mora Aronsson på Svalbard
hösten 2016.

FOTO: OKÄND

Idag är det mesta av botaniken en hobby där jag haft som mål att försöka se så många som möjligt av Nordens och Baltikums bofasta växter, något som fört mig till många fantastiska och märkliga platser. Nerför och uppför branter i mellersta Norge för att leta efter ett par exemplar av nordlandsoxel *Sorbus neglecta*, ett par dagars vandring in till centrala Varanger för att få se altaifibblan *Crepis multicaulis* eller med roddbåt i Litauen för att hitta den sällsynta vattenfällan *Aldrovanda vesiculosa*. En av de största drömmarna jag haft, vad gäller botanik, har varit att få komma till Svalbard och titta på växter. En

dröm som gick i uppfyllelse denna höst, och även om det var början av september så var det en upplevelse jag kommer bära med mig resten av livet. Trots den sena tidpunkten var fortfarande många arter i blom och jag fick en föraning om vad som väntar mig om jag lyckas med min föresats att återvända dit under sommartid.

Fonder – Botaniska sällskapet i Stockholm

Utlysning: Raoul Iseborgs minnesfond

Botaniska Sällskapet i Stockholm utlyser härmed till ansökan stipendier ur Raoul Iseborgs minnesfond.

Fondens syfte är att stödja floristiska och växtgeografiska undersökningar inom Sverige, i första hand inom landskapen Södermanland och Uppland.

Stadgar och utförligare villkor för ansökan finns på www.bsis.org.

Totalt disponibelt belopp är 4 000 kronor.

Ansök senast 1 mars 2017 till fonder@bsis.org eller till

Botaniska Sällskapet i Stockholm
c/o Gudmundson, Önskegängen 71, 135 54 TYRESÖ

Kontaktuppgifter till floraväktaransvariga

AB län Jan Andersson
Nybodagatan 5, 17142 Solna
070-674 68 39, jan@bsis.org

C län Mora Aronsson
Övergrans kyrkväg 8, 746 93 Bålsta
0171-52208, mora.aronsson@habonet.net

D län Bo Karlsson
Måsvägen 26, 641 93 Katrineholm
0150-391 97, bovil@telia.com

Styrelse 2016

Ordförande Magdalena Agestam
magdalena@bsis.org
08-649 15 69

Vice ordförande Bo Eknert
bo@bsis.org, 073-766 93 08

Sekreterare Karin Kjellberg
karin@bsis.org
0730-61 01 70

Kassör Susanna Bogiatzis
susanna@bsis.org
076-555 98 56

Ledamöter Jan Andersson
jan@bsis.org
070-674 68 39

Gunnar Björndahl
gunnar@bsis.org
070-230 54 82

Henry Gudmundson
henry@bsis.org
08-712 80 45

Yolanda Karlsson
yolanda@bsis.org
072-026 59 41

Ulla Nilsson
ulla@bsis.org
08-25 07 43

Styrelse 2016

Ordförande Karolin Ring
karolin.ring@gmail.com
073-70880082

Vice ordförande Anders Jacobson
Anders.Jacobson@slu.se
070-4322987

Sekreterare Samuel Jonsson
sammalsamuel@gmail.com
073-342 49 47

Kassör Roger Andersson
roger.p.andersson@slu.se
070-351 50 41

Ledamöter Mora Aronsson
mora.aronsson@habonet.net
0171-52208, 070-668 2682

Emil Nilsson
vetenskapspedagogen@gmail.com
0705-586526

Ingvar Sundh
ingvar.sundh@telia.com
070-3833063

Cecilia Rätz
Cecilia.ratz@gmail.com
070-5168181

Karin Wiklund
karinwiklund@telia.com

Daphne

ÅRGÅNG 27:2 2016

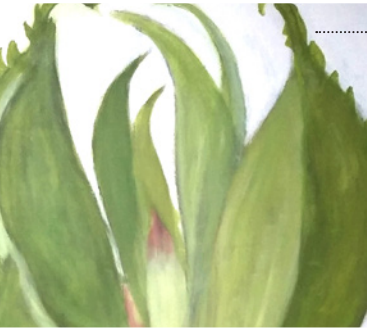

Innehåll

-
- 1 Ledare – *Magdalena Agestam*
  - 2 Botaniskt korsord – *Ida Trift*
  - 3 Borsttåg på Högsta berget – *Henry Gudmundson*
  - 4 Lindar – *Patrik Engström*
  - 6 Floraväktarresor 2016. Stockholms södra skärgård – *Jan Andersson*
  - 10 UBF exkursion Hållnäs 11 juni 2016 – *Ingvar Sundh*
  - 12 En frodig bäckravin i Uppsala län – *Anneli Sandström*
  - 14 Floraväktarexkursion till Bastlagnö – *Kerstin Frostberg*
  - 16 Nytt ljus över krypbjörnbären – *Thomas Karlsson och Ulf Ryde*
  - 20 Nyköpingsfloran – målsnöret närmar sig – *Hans Rydberg*
  - 25 Knoppar – *Sonja Birgitta Strömkvist*
  - 26 Mispeln som blev en kvitten – *Mattias Iwarsson*
  - 28 Botaniststafetten: Det började med en lunnefågel – *Mora Aronsson*

Föreningsnyheter

-
- 3 Välkommen på årsmöte i Botaniska Sällskapet torsdag 16 februari 2017!
  - 32 Sök stipendium ur Raoul Iseborgs fond

OBS! Deadline för manus till Daphne 28:1 2017 är 22 februari 2017!

Omslag: Blomställning av luden johannesört *Hypericum hirsutum*. Foto Sebastian Sundberg.